

Tartalom:

Bevezetés
Rövid hírek, információk
Programok
Beszámoló konferenciáról
Tanulmány
Egy kis pszichológia...
Könyvespolc
Könyvajánlat
Idézetek

Bevezetés

Szeptemberben mindig egy kicsit újból bele kell jönni az aktívabb munkába. Remélem, ebben a hónapban már többen leszünk a stábokon. Arra kérnénk mindenkit, hogy pontosan gyertek, mert az ajtót be kell zárunk, ha nem akarunk a hajléktalanokkal vitatkozni. Sajnos, egy-két év alatt ideszoktak az előtérbe, nehezen értik meg, hogy az intézmény életét akadályoztatják.

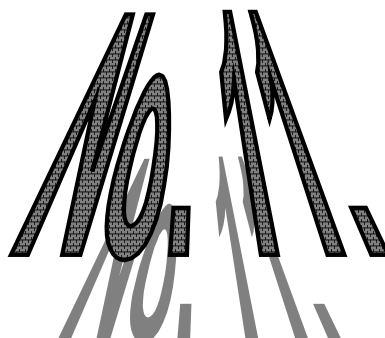
Szolgálatvezetőnkől közlünk egy tanulmányt, ami a telefonszolgálat életével, (várható) jövőjével is foglalkozik. A Parlamentben lezajlott konferenciáról is beszámolunk ebben a számunkban. Két nem túl „olvasmányos” könyvből is szolgálunk összefoglaló részletekkel, talán ezzel is kedvet csinálva ezekhez a szakmai témákhoz.

Debrecen, 2000. október 3.

Rénes László
titkár

Rövid hírek, információk

- A *Magyar Szexológiai Szemle* ez évi első számában több szolgáltatást is bemutat:
  - Andrológiai problémákra és merevedési zavarokra próbál segítséget nyújtani a *Dr. Molnár Jenő Alapítvány* ingyenes zöld számon: 06-80-200-829 (kedd-szerda-csütörtök: 15-17 óra között). Szintén ebben a témában van egy másik ingyenes zöld szám is: 06-80-343-434, de ezt egy magánklinika (*S & L Potencia Klinika Kft.*) üzemelteti, amely feltehetőleg a tanácsadás mellett a rendeléseiken személyes megjelenést vár a Hívótól.
  - A *Most Van Holnap Alapítvány* több éve (az Organon Gyógyszergyár anyagi hozzájárulásával) munkálkodik azon, hogy az országban minél több *Tinédzser-ambulancia* jöjjön létre. Ezek az ambulanciák nemcsak a tizenéves lányok nőgyógyászati problémáival foglalkoznak, hanem szívesen látják a tinédzser fiúkat is. Ma már az országban 41 ilyen ambulancia működik.
  - A *Most Van Holnap Alapítvány* működtet egy (most már) non-stop telefonos tanácsadó vonalat is a fiataloknak: 06-1-465-3565-ös számon. Ez valószínűleg nem ingyenes telefonszám.

- A Magyar Mentálhigiénés Szövetség az országos konferenciáját 2000. október 13-14-én Szekszárdon tartja. A részvételi díj 2.000 Ft, plusz 500 Ft a szállás és 1.900 Ft az étkezés (2 ebéd és 1 vacsora). A két nap alatt 7 szakmai előadás hangzik el (a témák: pl. a munkanélküliség, az időskor, a család, a fiatalok közösségei stb) és lesznek szakmai viták és fakultatív programok is.
- Az I.D.E.A. (Ifjúsági Drogellenes Alapítvány) 2000. október 12-13-án jelképes „drogtemetést” szervez a Lovarda épületében (Kassai út 26.). A demonstráció célja a drog elleni küzdelem, a figyelemfelkeltés, illetve olyan alternatívák felállítása és szabadidős tevékenységek bemutatása, amelyek segítenek az egészséges életmód kialakításában. A „komoly” témák mellett lesznek szórakoztatóműsorok is. Unatkozó tizenéveseknek nyugodtan lehet ajánlani!
- A Bűnmegelőzők Országos Szakmai Szövetsége, a Szociális Tanács és a Debreceni Egyetem Jog- és Államtudományi Intézete 2000. október 13-14-én Esztergomban konferenciát szervez, amelynek címe: A segítők szerepe a bűnmegelőzésben. Az előadók között van többek között: Bagdy Emőke, Bugán Antal és Ranschburg Jenő is.
- A debreceni Drogambulancia most ünnepli megalakulásának 10. évfordulóját. Ebből az alkalomból 2000. október 17-én a Kenézy Kórházban tudományos konferenciát tartanak. A Drogambulancia munkatársai mellett (Dr. Máté Valéria, Kovács Károly, Varga Éva, Dobi Mária, Simonné Kiss Mónika) többek között előadást tart: Degrell István professzor, Dr. Gerevich József és Kály-Kullai Károly is.
- A Humán Fejlesztők Kollégiuma Regionális Forrásközpont 2000. november 14-16-a között konferenciát szervez: *Európai partnerség a szociálpolitikában* címmel. A három nap alatt főként az Európai Unió szociálpolitikájáról, az integráció kérdéseiről, a civil szervezeteket érintő integrációs változásokról (pl. szolgáltatások vagy a finanszírozás körében) és a minőségbiztosítás fontosságáról lesz szó. Neves szakemberek tartanak előadásokat, többek között: Budapestről Kéri László politológus, Szalai Júlia szociológus, Zám Mária, Csoba Judit és Pataki János szociológusok a Debreceni Egyetemről. Jelentkezési határidő: 2000. október 11. (jelentkezési lapot kaptunk).
- A Szövetség szeptember 20-án pénzügyi dolgokról megbeszélést tartott Budapesten. Fontos információ, hogy a zöld számok telefonszámláját a megadott éves kereteken belül tudjuk csak finanszírozni. Tavaly a MATÁV 11 millió Ft-ot adott a zöld számokra, 2000-ben már csak 9 millió Ft-ot. Pedig szinte minden Szolgáltatnál folyamatosan növekedik a hívások száma, illetve időközben több non-stop Szolgálat is alakult, akiknek így nyilván nagyobb a forgalma (Győr, Békéscsaba, HEGY). A Szociális és Családügyi Minisztérium 1,5 millió Ft-tal kiegészítette a MATÁV-támogatást, ami csak a szinten tartáshoz elegendő. Ebből következik, hogy továbbra is oda kell figyelnünk a beszélgetések hosszára. Megrendeltünk egy hívószám kijelző készüléket, amelyről a telefon csengetése előtt le lehet olvasni a Hívó telefonszámát. Amennyiben sorozatos heccelő hívásokról van szó, a telefonszám alapján ki tudjuk szűrni, s ezeket a hívásokat nem vesszük. Ezzel sok fáradságot és költséget is megtakaríthatunk. Számításaim szerint havi 8-9 ezer Ft körül alakulhat a megtakarítás. De erről majd stábon bővebben!

Programok

2000. október 6.	péntek	15 ³⁰ - 18 ³⁰	
szupervízió		14 - 15 ³⁰	egyéni szupervízió
2000. október 16.	hétfő	18 - 21	
esetkonzultáció és megbeszélés			
2000. november 3.	hétfő	15 ³⁰ - 18 ³⁰	szupervízió
		14 - 15 ³⁰	egyéni szupervízió

November 3-án az esti szupervíziót azok vegyék igénybe, akik a kora délutániakra munkájuk miatt nem tudnának eljönni. Feliratkozni a hirdetőtáblán lévő beosztásba lehet.

Beszámoló konferenciáról

2000. szeptember 22-23-án a Parlamentben tartott a *Szociális és Családügyi Minisztérium* konferenciát. Az eseményre a mi szervezetünk is kapott meghívást, így vehettem részt ezen a rendezvényen. A konferencia témája elsősorban szociálpolitikai vonatkozásokat érint, mégis örömmel tapasztaltam, hogy rajtam kívül még sok telefonos kolléga volt jelen, ill. még a LESZ elnöke, Buza Domonkos szekcióülés levezető elnöknek is fel volt kérve.

A konferencia tanulsága véleményem szerint az volt, hogy a különböző önkormányzati és civil szervezetek mennyire igényelnék a párbeszédet, s azt, hogy munkájukról tájékoztathassák a külvilágot. A párbeszédben viszont az érdekképviselő is benne van. Ezek a szervezetek a saját érdekeiket (többek között szakmai és munkavállalói érdekekre gondolok) és nem utolsósorban a klienseik érdekeit szeretnék megfelelő fórumokon elmondani, megvédeni, ezekről valóban párbeszédet folytatni.

A konferencia fő gondolata a magyarországi szegénység helyzetéről szólt. A politikai-állami oldalról felszólalók leginkább a szociálpolitikát emelték ki előadásaikban, a "másik oldal" viszont inkább a szakmai kérdéseket feszengették.

Pár mondatban megpróbálok egy-két jellemző előadást és felszólalást összegezni:

Tóth István György (TÁRKI) elemezte a lakosság anyagi helyzetét, struktúrájában négy csoportot határozott meg: jelenleg 10%-os nagyságú az "elit", majd körülbelül azonos mértékben van jelen társadalmunkban a középréteg, a középrétegnél alacsonyabb szinten élő réteg és a legalacsonyabb szint, a legszegényebbek szintje.

Lakner Zoltán államtitkár (SzCsM) az 1988-89 óta eltelt időszakot osztotta szakaszokra, s az egy-egy időszakra jellemző problémákat emelte ki.

Gyulai Endre megyéspüspök arról szólt, hogy az egyháznak hármass feladata van: figyelmeztetés, tanítás/nevelés és segítség. Tulajdonképpen ebben a sorrendben célszerű eljárnia a világi szervezeteknek is.

Ferge Zsuzsa professzor nemzetközi kitekintése megdöbbentő adatokat közölt. A magyar helyzettel kapcsolatban élesen bírálta a kormányt. Ferge úgy gondolja, hogy a gazdasági fejlődés nem csurog le a szegényekhez. A tudatos és direkt segítségek nélkül csak azt érzük el, hogy az ország örökre kettészakad. Elkezdődött egy olyan folyamat, amiben a szegény és nem szegény egyre jobban gyűlöli egymást. Ebben a helyzetben csak "olaj a tűzre", hogy az adókedvezmény egy olyan rétegnek támogatás, amely nem a szegények táborát növeli, s ma 190 ezer nehéz körülményű család ezt nem tudja igénybe venni (90 ezer családban nincs aktív kereső, 100 ezer család pedig nyugdíjas korú). A kormány hibájának tartja azt is, hogy a szakemberek véleményét nem veszi figyelembe, elutasít minden párbeszédet.

Spéder Zsolt (KSH) a gyermekek elszegényedéséről szólt. Az elszegényedés 1989 előtt elkezdődött, de 1990 után ez a folyamat felgyorsult. Az egyik

legnagyobb szegénység-kockázati tényező a gyermekvállalás. Legrosszabb helyzetben a sokgyermekes családok és az gyermekeiket egyedül nevelő szülők vannak. Megvizsgálták, hogy a gyermekvállalással mennyit romlik a család anyagi helyzete: 25%-uknál egy kategóriát romlik a család jövedelemszintje, több kategóriát romlik a családok 15%-ában.

Iván László professzor az idősök szociális izolációja miatt gondolja biztosítani az időseknek: az egészségmegőrzést, a gyógyszerhez, egészségügyi ellátáshoz jutást, a mobilitást, a speciális gondoskodást, az információkat és nem utolsósorban a kommunikációt.

Kozma Imre atya (MMSZ) szerint a szegénység kirekesztettség. Kirekesztve lenni nyomorúság. A szegénység önmagában nem rossz, hiszen szegénynek lenni azt jelenti, hogy nincs fölöslegem. A nyomorúság viszont a rossz, a depriváció: hiányban, kirekesztetten, nyomorúságban, reménytelenül élni.

Csató Zsuzsa (Lánc Szövetség) az egészségileg károsodott és hátrányos helyzetűek szociális problémáival foglalkozott előadásában. Hazánkban 1,5 millió krónikus beteg és fogyatékos van. Ezeknek az embereknek rehabilitációra lenne szükségük. A rehabilitációnak skálái vannak, ami nálunk nagyon hiányos (pl. a pszichoterápia hiányzik ebből a skálából).

Tamás Edit történész a kistelepülések vizsgálatáról tartott beszámolót. A lakosság 40%-a falusi környezetben él, nem mindegy tehát, hogyan tudnak a kistelepüléseken felvetődő problémákkal megbirkózni. Öröndetes, hogy az utóbbi években a civil kezdeményezések újra kezdenek virágozni,

illetve egyre több településen a lakosság aktivitása élénkül.

Délután szekcióülések voltak. Én a *Család és esélyegyenlőség* c. szekcióban vettem részt.

Szemkeő Judit államtitkár (SzCsM) elmondta, hogy jelenleg 250 ezer fő van, akik tartósan munkanélküliek, s nem tudnak semmilyen támogatáshoz jutni. Ők a rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülhetnek, ill. ki kell dolgozni egy közmunka-keretet, ami segítséget jelent. Azok az anyukák és apukák, akik otthon maradnak a gyermekükkel ingyen tanulhatnak és átképzéseken is ingyen vehetnek részt. Ez akár a második vagy harmadik diploma megszerzésénél is így van. Jövőre szeretnék bevezetni azt a lehetőséget, hogy a nagyszülők is elmehessenek GYES-re az unokákkal. Ez lehet kedvező a jól kereső házaspárnak, de lehet jó a nyugdíj előtt álló nagyszülőnek is, ugyanis a nyugdíjba természetesen beleszámít ez az időszak is (3 unokánál akár 9 év is!).

Gauland Mária (Gyermek és Ifjúságvédelmi Szakmai Kollégium) elmondja, hogy a munkáltatók nem érdekeltek a részmunkaidős állások kialakításában, pedig ez sok anyának nagy segítség lenne. A családkezdvényt a családok 85%-a tudja csak igénybe venni, a családi pótlék időközben elértéktelenedett. Számításaik szerint a családi pótlék a gyermekekre fordított költség ÁFA tartalmát biztosítja csak.

Neményi Mária (MTA Szociológiai Kutatóintézet) a deprivált családok egészségi állapotának vizsgálatáról számolt be. Védőnők megkérdezésével végezték a kutatást. A védőnők cigány és nem cigány kategóriákban adtak információt a családokról. A személyes találkozásokról kiderült,

hogy a cigánynak mondottak között vannak, akik nem tartják magukat cigánynak. A „vélelmezett cigány” családok vizsgálatánál kiderült, hogy egy köztes „réteget” mutatnak kulturálisan és életmódban is.

Nász Margit (Mozgássérültek Egyesülete) elmondta, hogy a fogyatékosok és mozgássérültek gyerekvállalását nem támogatják. Olykor megalázó helyzetekbe kerülnek, az egészségügyi dolgozók sincsenek felkészítve arra, hogyan kell ellátni egy mozgássérültet (pl. szülés levezetésénél). Az adókedvezményt nem vehetik igénybe, ha nincs munkájuk. A családok gyerekvállalás esetén nagyon nehéz anyagi helyzetbe kerülnek.

Takács Imre (Magyar Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Szövetsége) országos adatokat ismertetett. A szakmai létszám normákat az önkormányzatok anyagi okok miatt nem tartják be. Így is nagy a fluktuáció az alacsony bérek miatt. Kevesebb lehetőség van a prevencióra, mert sok energiát vesz el a krízisellátás.

Szabó Istvánné (MSZOSZ) egy kérdőíves felmérésről számolt be. A vizsgált családok 71%-nál az egy főre jutó havi bevétel 20 ezer Ft alatt van, 15%-uknál pedig 10 ezer Ft alá esik. Jó viszont, hogy a megkérdezett anyák 79%-a a GYES alatt szívesen tanulna.

Adamik Mária (Nővonal) elmondta, hogy a telefonos szolgáltatásuk ebben az évben nem kapott támogatást. A beszélgetéseikből az tűnik ki, hogy a legnehezebb anyagi helyzetben a gyermekeiket egyedül nevelő nők vannak. A vidéken élő nők hátrányos helyzetét növeli, hogy nagyon kevés lehetőségük van jogsegély szolgáltatásokat igénybe venni.

Rénes László

Tanulmány

A LELKIVÁLSÁG-MEGELŐZÉS HELYZETE DEBRECENBEN

Új megoldási javaslat

(részletek)

Megyénkben, illetve Debrecenben a statisztikai adatok azt mutatják, hogy a devianciák közül az öngyilkossági események jóval meghaladják az országos átlagot. Ezek mögött számos viselkedési zavar, lelki és testi megbetegedés áll, így a szorongásos, depressziós neurotikus rendellenességek, a krónikus alkoholizmus és az interperszonális kapcsolati zavarok számos formája rengeteg embert sodor válságba.

Statisztikai adatok

Hajdú-Bihar megyében az utóbbi években évenként 160-180 ember, Debrecenben pedig 60-65 ember hajtott végre öngyilkosságot. Havonként ez 10-13, illetve 4-5. Megyénkben évenként kb. 1200-an, városunkban pedig kb. 450-500-an kísérelnek meg öngyilkosságot. Ez havonta 65-70, illetve 25-30.

Megyénk az országos ranglistán az első öt között van. A mi térségünkben a legrosszabb statisztikájú első három nyugati megye bármelyikénél is kb. 140-el többen halnak meg és kb. 1000-el többen kísérelnek meg öngyilkosságot évente.

Mind a depresszió, mind a krónikus alkoholizmus vonatkozásában is az országos átlagnál erősebb mértékben vagyunk érintve. Az alkoholizmussal összefüggésbe hozható megbetegedések, valamint a neurotikus rendellenességekben szenvedők megjelenési aránya családi orvosaink praxisában 40-60%-ot tesz ki. Néhány évvel ezelőtti felmérésem szerint Debrecenben kb. 25-28 ezer lehet az alkoholisták száma. Mindkét betegcsoport jelentős mértékben leköti családi orvosainkat. Hiányoznak a korai megelőzést szolgáló tanácsadó, konfliktust kezelő és a korai prevenciót szolgáló szervezetek.

Az addiktológiai, közelebbről az alkoholbetegek igen nagy száma a krónikus alkoholizmust a devianciák között az első helyre teszi. Ez a gazdasági életben, az egészségben rendkívüli károkat okoz, a haláloki statisztikában előkelő helyet foglal el.

A megelőző és a gyógyító tevékenység világszerte, így hazánkban is leválóban van a pszichiátriai ellátásról. Hazánk számos nagyvárosában, a fővárosban is, már önálló addiktológiai gondozók működnek, több helyen lelki krízisellátást is végeznek. Debrecenben is megértek a feltételek egy önálló addiktológiai és krízisellátó járóbeteg-centrum megteremtésére. A Városi Pszichiátriai Gondozó Intézetben az addiktológiai feladatra már vannak státuszok és adott a most már minisztériumi támogatással működő 30 éves Lelkisegély Telefonszolgálat is.

Megpróbáltunk tenni az öngyilkosságot megkíséreltekért is. 1994-1996 között gondozó intézetünk felkutató-látogató munkacsoportot hozott létre, amely 650 személlyel vette fel a kapcsolatot. 25%-uk 24 év alatti, valamint nőtlen és hajadon volt. A felmérteknél tettük indokai között az első helyeket az alkoholizálás, az önérzeti sérelem, a félelem és a magány foglalták el. Túlnyomó többségüknek nem volt kitől tanácsot kérni. Az intenzív osztályos ellátás után is csupán 20%-uk került szakemberhez, több mint kétharmaduk pedig otthonukban a munkacsoport tagjain kívül senkitől sem kapott érdeklődést.

Az 1970 óta működő Lelkisegély Telefonszolgálatunk adatai szerint a hívók legtöbb problémáit a magány, a partnerkapcsolatok fejlődésének elakadása vagy megszakadása és a családi élet megromlása adják.

A középkorú nők hívásainak zömét a családi élet problémái, a férfiakét pedig az alkoholizálás adják. Az évi 5-6 ezer hívás igazolja a Szolgálat helyét és jelentőségét a mentálhigiénében. Dr. Kopp Mária felméréséből az derült ki, hogy a térségünkben élőknek az ellenséges attitűdjei erősebbek, agressziókezelésük rosszabb, megküzdési mechanizmusuk gyengébb. Iskolázottságuk, szociális és gazdasági helyzetük is sokkal rosszabb a többi régióénál. A fentiek alapján arra kell gondolnunk, hogy a lelki krízisbe kerülőknél hiányzik az egyszerű, közvetlen és a mindig elérhető lehetőség a feszültségük oldására, a destruktív folyamatok személyes találkozással történő befolyásolására. Nem gondoljuk, hogy ez a fekvőbeteg osztályok ügyeletes orvosainak vagy az Országos Mentőszolgálat személyzetének lenne a feladata, és nem is biztos, hogy ilyenekre lehetőségük lenne.

Az ellátás hiányai jelentős költségeket okoznak. Az intenzív osztályokon egy-egy öngyilkosságot megkísérelt személy napi költsége átlagban kb. 15 ezer forintot jelent (1997-es adat). Havonta csak Debrecenben ez több százezer forintot jelent.

A lakosság számára az állandóan rendelkezésre álló lelki segítségnyújtást biztosítani kellene. Ennek elmaradása (mert még nincs meg az erre irányuló motiváltság, vagy pedig hiányzik egy nonstop fogadó központ) tartalékolja az önpusztító érzéseket és ezek vezethetnek öngyilkossági cselekményekhez.

Még egy fontos ténytet meg kell említenünk. A nemzetközi adatok szerint az öngyilkosságot megkísérelteknek kb. 20%-a egy éven belül, 35-40%-uk pedig 10 éven belül újabb kísérletet követ el. Ugyanezen időszakban a halállal járó esetek előfordulása 1 illetve 10%. Rendkívül fontos célkitűzés lenne legalább a második öngyilkossági kísérletek számainak a lejjebb szorítása.

Nos, városunkban az ellátásban hiányzik egy láncszem: egy speciális szakmai és szervezeti feltételek szerint működő krízisintervenció központ, amely mindenki által és mindenkor elérhető helyen, számos ellátási kapcsolatot kiépítve állna a lelki válságba kerülők szolgálatára. Ezt a központot Suicidium Prevention Centernek (SPC) nevezik a világon és az öngyilkossági gondolatokat és szándékokat kívánja megelőzni.

Felépítése és működése

A Központ vállalja Debrecen és az itt tartózkodók, vagy az akár megyei illetékességűek pszichiátriai, addiktológiai és krízisintervenció ellátását is. Lelkisegély Telefonszolgálatunk jelenleg pl. Hajdú-Bihar megyén kívül Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből is hívható.

A Központ alapvető feladatai a következők lennének:

- 1.) Addiktológiai szakrendelés és az addiktológiai betegek gondozása;
- 2.) A Lelkisegély Telefonszolgálat működtetése;
- 3.) Az állandóan működő krízisintervenció;

4.) Az öngyilkosságot megkíséreltek utógondozása;

ad 1.)

A szakrendelés a krízisintervencióban is szerepet vállalna. Ezért a következő szakemberekre lenne szükség: egy 30 órás és egy 15 órás addiktológus pszichiáterre, egy pszichológusra, egy vezető asszisztensre, három gondozónőre és egy szociális munkásra. Terápiás feladatai: az alkoholbetegek felkutatása, gondozásba vétele, gyógyítása, új terápiás módszerként lakóhelytől függetlenül akupunktúrás kezelések nyújtása.

ad 2.)

A Lelkiségegy Telefonszolgálat feladatai a következők:

a/ Nappali szolgálat - munkanapokon 06-18 óra között. Az Eü.M. finanszírozása által már megoldódott.
b/ Éjszakai és hétvégi, valamint ünnepnapon ügyleti szolgálat: egy főre Eü.M. finanszírozással megoldott. Az ajánlott és a kívánatos a kettős ügylet lenne. A második személynek a nem telefonos beavatkozásokat (is) kellene végeznie. Első lépésben a második ügyelő hétvégi ügyletének finanszírozását kellene biztosítanunk, 6 vagy 12 órás váltásban, hogy szükség esetén a személyes fogadás is megvalósulhasson.
c/ *Szakmai, képzési, adminisztratív és egyéb feladatok:*

- utánpótlásképzés,
- továbbképzés,
- mentálhigiénés oktatás - bekapcsolódás egyetemi és főiskolai hallgatói képzésbe,
- szupervízió biztosítása,
- krízisellátásra jelentkezők fogadása, irányítása,
- gazdasági ténykedés (pályázat, pénzügyek),
- kapcsolattartás,
- szervezés, irányítás,
- terápiás csoportképzés, összeállítás;

Ad 3.)

Legfontosabb a következők biztosítása:

- állandó elérhetőség,
- probléma- és krízisorientáltság,
- SOS lelki-érzelmi válságkezelés,
- mentálhigiénés tevékenység,
- öngyilkosság-prevenció, de legalább a 2. és a további öngyilkossági kísérlet megakadályozása,
- premedikális, premedicinális intervenció,
- prehospitális prevenció.

A krízisintervenció két síkja, szintje:

1. Alapszint

Bevont és kiképzett laikus segítők által - laikus prevenció intervenció (LPI):

Két csoportjuk lenne:

- a) a SPC-ben főállásban dolgozók és segítők,
- b) a felkutató-gondozó munkacsoport.

Mindkettő feladata:

- a korai kapcsolatba kerülés,
- meghallgatás,
- problémavázlat-készítés,
- védőháló feltérképezés,
- eligazítás,
- tanácsadás,
- konzultációkérés,
- esetátadás,
- szükség szerinti kapcsolattartás.

Személyzete:

- a LSTSZ 2. ügyelője (hétvégeken és ünnepnapokon),
- a LSTSZ főmunkatársa,

- az addiktológiai szakrendelés szociális munkása,
- gyakorlatra beosztott orvostan-, pszichológus és szociális munkás hallgatók,
- a SPC gondozónői.

Ad 4.)

A felkutató gondozó munkacsoport működtetésének indokai:

- a) a krízist okozó események nagy része interperszonális;
- b) az események (konfliktusok és frusztrációi) kezelése vagy elviselhetősége sokak számára bizonyos idő után nem lehetséges.
- c) a megoldási, válaszlehetőségek közül - egyebek ismeretének híján - egyetlenre kerül sor, s ez az öngyilkossági magatartás, amely mikrokulturálisan ismert, ajánlott és elfogadott;
- d) az öngyilkossági kísérlet nem lehet az egyén vagy szűk környezetének belső ügye. Bekerülve cselekménye miatt az egészségügy ellátó rendszerébe, ráhagyatkozó módon joga van a teljes ellátáshoz, azaz nemcsak az intenzív belgyógyászatihoz, hanem a pszichés kezeléshez is. Ez utóbbi pedig extramurálisan, járóbeteg formában kell hogy megvalósuljon. A stigmaképzés elkerülése, a költségkímélés céljából nem célszerű ezzel a populációval (ha egyébként nem szükséges) pszichiátriai ágyakat lekötöni;
- e) az öngyilkossági kísérletek explicitté tévése és kezelése az egész társadalom, a társadalom mentálhigiéniéje megőrzésének, megvédésének ügye, mert egyúttal az érintettet védi az ismételt kísérlettől, környezetének tagjait az első kísérlettől, mint beszűkült megoldási válaszlehetőségtől. Ez pedig a kríziskezelés és a személyiség saját lehetőségének gazdagítása révén, a személy időbeni elérése esetén érhető el és kell is elérni;
- f) a kísérletezők igen nagy része - kulturálisan érthetően - szegényen vagy anélkül is elzárkózó, eltitkoló, rejtőzködő viselkedést választ, mert a társadalom eddig más lehetőségeket nem kínált fel!

Az egyén ezáltal anullálja, racionalizálja, elfojtja a történeteket (szegényét csökkentően), vagy kivetíti (projiciálja) vagy önmaga csökkentértékűségét növeli. Az egyén is, a család is magára marad, zárt rendszerben az esemény letokoltan is jelen marad, nyugalmában is fenyegető, mintegy alvó vulkán.

E folyamatba lép be a SPC látogató-gondozó munkacsoportja vagy szerényebb feltételek esetén gondozónői:

- a) diszkrétan,
- b) képzetten,
- c) választási lehetőségeket ajánlva és felkínálva,
- d) törvényesen.

Feladata:

közvetlen:

- a krízisállapot súlyosságának becslése,
- helyszínen krízisintervenció, ventilláltatás, tanácsadás;
- cél: az érzelmi dekompenzált állapot kontrollálása.

közvetett:

- behívás,
- külső segítségforrások kidolgozása,
- szaksegítség iránti motiváció kialakítása.

2. Felső (szakellátási) szint

Pszichiáterek és pszichológusok által nyújtva; feladataik:

- a) Személyiség feltárás:
  - exploráció,
  - pszichológiai tesztek, tünetbecslő kérdőívek és skálák felvétele,
  - klinikai státus rögzítése,
  - a mögöttes pszichopatológia felderítése.
- b) A viselkedésváltoztatáshoz szükséges motivációk kialakítása.
- c) Problémaorientált krízisintervenció.
- d) Pszichoterápia (egyéni és csoportos).
- e) A megfelelő szakellátásba bevonás:
  - addiktológia,
  - pszichiátria.

A problémás és öngyilkosságot megkísérelt személyeknek a SPC-be való bejutása:

- a 24 órás Lelkisegély Telefonszolgálaton keresztül,

- az öngyilkosságot megkíséreltek felkutató-gondozói látogatása útján,
- fekvőbeteg (intenzív, pszichiátriai, stb.) osztályoktól.

A SPC-be irányított és megérkező személyt mindig fogadja egy, szükség esetén két kiképzett segítő az alábbiak közül:

- a) a főmunkatárs (40 óra/hét),
- b) vezető pszichiáter (15 óra/hét),
- c) vezető pszichológus (30 óra/hét),
- d) szociális munkás (40 óra/hét),
- e) gondozónők (40 óra/hét),
- f) kiképzett laikus.

A krízisközpont speciális feladatot is vállalhat: csak szombaton, illetve vasárnap és ünnepnapokon elláthatná az egész város pszichiátriai szakorvosi ügyeleti szolgálatát abból a célból, hogy a kóros viselkedésű egyéneket (nem drog és nem alkohol) a rendőrség által bevonva, prehospitalisan szűrje és a velejárási veszélyeket időben befolyásolja.

A SPC felügyelete, vezetője

A létrehozandó új központ munkáját (is) a SPC vezető főorvosa felügyeli, koordinálja és részt vállal a pszichiátriai, az addiktológiai és az orvosi krízisintervenciós feladatokból is. Közvetlen segítői: az addiktológus pszichiáter, a SPC főmunkatársa, gondozónők, a pszichológus, és a szociális munkás.

Az öngyilkosság-megelőző részleg kapcsolathálózata

A pszichiátriai gondozó intézetek részlegei közötti

- gyermek részleg,
- felnőtt részleg,
- Országos Mentőszolgálat,
- belklinikák,
- rendőrség,
- pszichiátriai osztályok,
- egyházak majdan kiépítendő lelki krízis szolgálatai.

Összes civil és humán szolgáltató szervezetek:

- Családsegítő Szolgálat,
- Gyermekjóléti Intézmény,
- Szociális Iroda,
- Drogambulancia stb.
- Média,
- Zöld Ág Mozgó Krízisszolgálat.

Debrecen, 2000. június 23.

Dr. Kálmánchey Albert

Egy kis pszichológia...

Buda Béla: Az öngyilkosság

Orvosi és társadalomtudományi tanulmányok
Animula, Bp. 1997. *(részletek II.)*

Igen fontos körülmény, hogy az öngyilkosság legfőbb célmozzanata a menekülés az elviselhetetlennek, reménytelennek tűnő állapotból, élethelyzetből. Az öngyilkossági cselekménynek tehát szerves része egy sötétre festett, reményfosztott kép a jövőről. A menekülésben nem az élet értékének a megtagadása a lényeg, hanem az, hogy ez a legfőbb érték bizonyosan elvész, megtarthatatlan, az ember vegye tehát a saját kezébe a sorsát, és rövidítse meg szenvedéseit. Ebből is következik, hogy az öngyilkossági motivációk szinte soha sem

egyértelműek, hanem ellentmondásokkal terhesek, szaknyelven: ambivalensek. Mindig jelen van azért a remény, hogy a kilátástalan élethelyzet mégiscsak jobbra fordul, és mégiscsak van esély arra, hogy az életet a személyiség igényeinek megfelelő szinten folytatni lehet.

Ezt mutatja az a tapasztalati tény, hogy csaknem minden öngyilkos tesz egy utolsó, kétségbeesett kísérletet arra, hogy az őt halálba kergető problémát rendezze, és hogy főbb emberi kapcsolatai közül valakit mozgósítson a segítségére. Ez úgy zajlik le, hogy az öngyilkosságra készülő ember valakit rendszerint értesít szándékáról, és közlésében az a vágy rejlik, hogy az illető próbálja őt visszatartani, próbálja megmenteni a végzetes lépéstől. Többnyire az a személy kap az öngyilkosságra készülő embertől ilyenfajta információt, aki a legfontosabb kapcsolat partnere, gyakran az, akinek eltávolodása vagy sértő viselkedése éppen az öngyilkosság aktuális oka. Sokszor előfordul azonban, hogy az öngyilkossági szándékot éppen a kéznél levő, a legkönnyebben elérhető, és a várhatóan leginkább segítően reagáló személy számára jelzik.

Az öngyilkossági terv, elhatározás közlése néha nyílt, egyértelmű (pl. félreérthetetlen bejelentés vagy fenyegetés formájában történik), néha viszont rejtjeles, nem könnyen megfejthető, gyakran utólag derül csak ki, hogy a néhány mondatos párbeszédben valamiféle segélykérés rejtőzött. Ha az öngyilkosságra készülő embert környezete már kiveti, eltaszítja, igen valószínű, hogy az öngyilkossági jelzést sem fogja fel vagy pedig nem veszi komolyan. A megfigyelések szerint a szándék közlését legtöbbször elhárítják, és ez az öngyilkossági cselekmény közvetlen kiváltó mechanizmusa. A személyiség végképp magáramaradtnak érzi magát, szinte istenítéletyszerűen fogja fel az elutasítást, megerősítést lát benne, hogy a halál az egyetlen megoldás. Az öngyilkossági cselekményt megelőző gyermekes - regresszív - lelkiállapot különösen alkalmas arra, hogy szélsőséges következtetésekhöz vezessen.

Az öngyilkossági szándék közlése és az abban rejlő segítség iránti vágy a szakirodalomban a „segélykérési” szindróma - „cry for help” szindróma - elnevezést kapta. Ez a jelenség többnyire a preszuicidális szindróma talaján következik be, annak mintegy sajátos megoldási kísérlete. Gyakori jelenség, hogy az öngyilkosság felé haladó lelkiállapot kedvezően, életigenlő módon változik annak hatására, hogy a fontos kapcsolati partner segítően, támogatóan reagál, hajlandó a konfliktus rendezésére vagy változtat az együttélés addigi szokásain. A „cry for help” szindróma tehát sajátos utolsó fázis az öngyilkossághoz vezető pszichopatológiai folyamatban, amelyből még van visszatérés, van kiút (Shneidman, Farberow, Litman 1970, Shneidman 1973, Farberow, Shneidman 1961 stb.)

A segélykérés jelensége jól mutatja a személyiség belső ellentmondásosságát, ambivalenciáját, és érthetővé teszi azt a körülményt, hogy az öngyilkossági cselekményből véletlenül életben maradt ember miért juthat viszonylag hamar túl szuicidális kríziséen, miért hagy fel korábbi szándékával, miközben esetleg még rosszabb helyzetbe került, mint korábban volt (pl. az öngyilkossági kísérlet miatti egészségkárosodás következtében). Mutatja tehát, hogy az öngyilkos megnyilvánulásokban is az élet értéke a legfőbb, és mutatja, hogy az öngyilkosságot közvetlenül megelőző állapot patológiás, nem fejezi ki a személyiség olyan érdekeit, amelyeket folyamatosságában képvisel, vagyis amelyek az öngyilkossági cselekmény után is érvényesek maradnak számára.

A pszichológiai krízisállapot minden ember lehetséges lelki reakciója; ilyen állapotban negatív érzelmek, feldolgozatlan indulatok kavarnak, a személyiség szükségyszerűen beszűkül, közelít a preszuicidális szindróma állapotához. A krízisben könnyen átvált a személyiség olyan belső szabályozási státusba, amely felfüggeszti vagy nagyon megegyeztet az én uralmát a különféle késztetések felett. Létrejöhet a regresszió, olyan folyamatok indulhatnak meg, amelyek már nem állnak a bajban levő ember kontrollja alatt. A krízis kimenetelét, és különösen öngyilkosságveszélyes voltát azután egy sor körülmény befolyásolja, így pl. az emberi kapcsolatok rendszere, az én szabályozási ereje és frusztrációtűrése (ebben a gyermekkori szocializáció faktora rejlik), a személyiségre ható öngyilkossági modellek, továbbá az öngyilkossággal kapcsolatos kognitív megítélését határozzák meg, és amelyekről függ maga a krízisállapot érzelmi vihara is, részben pedig amelyek az öngyilkossági cselekmény körülményeit alakítják ki.

Az öngyilkosság valószínűsége krízishelyzetben a reménytelenség kognitív állapotának mértékétől függ, vagyis attól, hogy mennyire kiúttalannak, véglegesnek, megváltoztathatatlanok fogja fel valaki kellemetlen helyzetét. A kellemetlenség mértéke csak másodlagos.

Az öngyilkosság (annak bármely változata) sajátos folyamat, amelyben a személyiség egésze részt vesz, amely normállélektani tényezőkből szövődik össze, ám amelynek vannak pszichopatológiailag is értelmezhető szakaszai. A pszichiátriai betegségek ugyancsak a személyiség egész fejlődési folyamatát involváló jelenségek, érthető, hogy ezek az öngyilkossághoz vezető folyamattal sajátos kapcsolatba léphetnek. Ilyen esetekben a krízis gyorsabb kialakulású vagy mélyültebb lehet, az értelmek szabályozása nehezebb, a kognitív helyzetkép torzultabb, és az öngyilkosság okainak empátiás rekonstrukciója a vizsgáló számára nehezebb, mert több a bizarr preconcepció, előfeltevés, vagy több a sajátos beállítódás. Minden esetet egyedileg kell vizsgálni egész folyamatában, és rendszerint ezt mulasztják el a pszichiátriai kórképre hivatkozva. Számos olyan kutatást ismerünk, hogy a pszichiátriai betegek öngyilkosságában is ugyanazok az alkotóelemek fedezhetők fel, és az öngyilkossági cselekmény időzítése, módja, jellege egyáltalán nem véletlen (pl. Resnik 1968).

Azt kell elsődlegesnek tekinteni, hogy a pszichiátria gyógyító, segítő diszciplína és társadalmi gyakorlat. Nem a betegségtan tehát az elsődleges fontosságú, hanem az, hogyan lehet enyhíteni a szenvedésen, hogyan lehet megmenteni a pszichés zavarok miatt fenyegetett életet. Ebből az aspektusból a pszichiátriának sokkal szélesebb jelenségek kört kell felölelnie és befolyása alá vonnia, mint a tankönyvileg nyilvántartott elmebetegségek körét. Ha sikerül a személyiség fejlődési zavarait gyógyítani, a kríziseket megoldani, az öngyilkossági cselekményt feltételeiben megakadályozni, akkor a pszichiátria betölti azt a feladatát az öngyilkosság szempontjából, amelyet a társadalom vár tőle.

Az öngyilkossággal kapcsolatos legfontosabb felismerés az, hogy az önmagát elpusztító ember nem meghalni akar, hanem tűrhetetlen és reménytelen élethelyzetből akar szabadulni. A halál csupán ennek a megszabadulásnak végső eszköze. A legtöbb öngyilkos tulajdonképpen küzd a halál ellen, szeretné úgy megoldani a dolgot, hogy ne kelljen meghalnia.

Minden öngyilkosságban benne van valamilyen konfliktus és megghiúsulás, mindegyikben negatív az önértékelés, jelen van a reménytelenség érzése, reménytelen betegség, az időskori gyengülés, a megalázás, magára hagyás, sérelem, stb. a közvetlen megelőző lelkiállapot. Ez azonban csupán részmagyarázat az öngyilkosságra. Az öngyilkosság gyakorisági viszonyaiban kétségtelenül szerepet játszik a társadalmi stresszek, megghiúsulások, konfliktusok gyakorisága, valamint az önértékelés sérülékenysége.

Durkheim leírta, hogy a magányosság minden formája veszélyeztetető tényező az öngyilkosságban, az egyedül élők, özvegyek, elváltak, közösségen kívülállók között gyakori az öngyilkosság, gyakoribb, mint a velük összehasonlítható átlagnépességben. Bizonyos életkorokban és élethelyzetekben az én sérülékenyebb és ilyenkor nagyobb szüksége van a külső megerősítésre, veszélyeztetettek az alkoholisták, az idült drogbetegek, a deviánsok, a bűnözők.

Magyarországon az öngyilkosságok legnagyobb hányadát az időskori öngyilkosságok teszik ki, a szakemberek mondják, az időskori öngyilkosságok országa vagyunk. A magyar kommunikációs kultúra az idős emberek körül különösen szegényes, az idős embert magára hagyják és ha nem is bánnak vele rosszul, rendszerint érzi, hogy gyerekeinek, rokonságának már terhére van. Ez az érzés általában egyik kiváltó körülmény az idős férfiak gyakori önakasztásos halálozásában. Tehát a legfontosabb tényező az öngyilkossági minta. Régóta ismert, hogy a családban történt öngyilkosság növeli az öngyilkossági halálozás valószínűségét a családban. Különösen szülők öngyilkossága „öröklődik” így át gyakran a gyerekekre. Ismeretes, hogy vannak öngyilkossági járványok, amikor ugyanolyan módszerrel hasonló élethelyzetben lévők pusztítják el magukat. József Attilát nagyon sokan utánozták a szárszói vasútállomáson, Latinovits Zoltán a leghíresebb követő, de valóságos járványt indított el Marilyn Monroe, vagy Domján Edit halál a fiatalságukon már túljutott nők között, vagy a szépségkirálynő tragikus öngyilkossága néhány évvel ezelőtt a fiatal, meg nem értett lányok körében.

A magyar kultúrában az öngyilkosság mint pozitív minta, mint problémák „megoldóképlete” nagyon erősen van jelen. Ez következik a nagy öngyilkossági gyakoriságból is, ilyen gyakoriság mellett nagyon sok ember tapasztalt öngyilkosságot, még többet hallott róla beszélni. A hivatalos kultúra is teli van öngyilkossággal, Széchenyi, a Telekiek, József Attila éppúgy számottevő e szempontból, mint a biztos halálba „kirohanó” Zrínyi, vagy Dugovics Titusz. Igen valószínű, hogy ez a momentum a specifikum a magyar öngyilkosságban, ezért vagyunk - „halottak élén”.

Az öngyilkosság okai már jelzik a megelőzés és a kezelés módozatait. Az öngyilkosság ellen hat, ha az öngyilkosság kutatása fejlett, ha a szakemberek ismeretszintje megfelelő, ha a segítő foglalkozásuk és az öngyilkosság miatt veszélyeztetettekkel érintkezők érzékenyek az öngyilkossági késztetés felismerésére. Az öngyilkossági kísérleten átesetteket, vagy öngyilkosok túlélőit hozzátartozóit speciálisan kezelni és gondozni kell, meg kell próbálni feldolgozni, megszüntetni bennük a közvetlen szuicidális mintahatást.

Lényeges, hogy a közvéleményre is hatni kell, mai ismereteink szerint célszerű a tömegkommunikáció valamiféle öncenzúrája, az öngyilkossági mintát erősítik az öngyilkossági esetek szenzációs tálalásával. Az öngyilkosságról beszélni kell, a rá vonatkozó ismereteknek el kellene terjedni a köztudatban, különösen az öngyilkossági lelkiállapot felismerését és a lelki segítség módjait illetően.

Társadalmi méretekben az öngyilkosság ellen hat az elmebeteg és depressziósok megfelelő kezelése és gondozása, az idősgondozás, a magányos, idős emberek szociálpolitikai ellátása, az alkoholizmus és a drogabúzus elleni harc, a krónikus szenvedélybeteg megfelelő rehabilitációja. Általában az öngyilkosság valószínűségét csökkenti, ha a család és a rokonsági rendszer erősödik.

Könyvespolc

DAVID RIESMAN: A magányos tömeg

KJK 1973. Bp.¹

(részletek)

A mai amerikai ember problémája a *másik* ember. Az ember társadalmi és pszichológiai környezete kitágult, mivel a mai világban több és többféle emberrel érintkezünk. Ugyanakkor a környezet más elemei (természet, világmindenség, stb.) háttérbe szorultak.

Különböző országok egyetemistái ma jobban hasonlítanak egymásra, mint saját szüleikre.

Vállalatvezetők vagy orvosok csoportkaraktere erősebb, mint az oroszok, amerikaiak vagy japánok csoportkaraktere.

A modernizálódás szinte megállíthatatlan folyamat és egyetlen nemzet sem térhet ki előle.

Minden „hidraulikus társadalom” kooperatív, de az együttműködést mégis egészen különböző mechanizmusok és eszmék biztosítják.

A „növekvő elvárások forradalmának” amerikai formája, aminek a mottója az, hogy „ha jól mennek a dolgok, miért ne mehetnének még jobban is”.

A karakter és a társadalom típusai:

Erich Fromm:

Ahhoz, hogy valamely társadalom megfelelően funkcionáljon, tagjai karakterének olyanná kell válnia, kialakulnia, hogy úgy akarjanak cselekedni, ahogyan a társadalom vagy valamely meghatározott osztály tagjainak cselekedniük kell. Azt kell kívánniuk, amit objektíve tenniük kell. A külső erőt, itt belső kényszer helyettesíti és ezt az ember az a sajátos formája végzi el, ami jellemvonásokká alakul át.

Konformitás módja (társadalmi karakter):

Demográfiai változások, a népesedési görbe mindhárom szakaszán valószínűleg olyan társadalom alakul ki, amely meghatározhatóan különböző módon követeli meg a konformitást és formálja a társadalmi karaktert.

A nagy növekedési lehetőségek szakaszában a konformitást az biztosítja, hogy a társadalom tagjai hajlamosak a hagyományoknak megfelelően élni: ezek a tradicionális társadalmak és a tradicionálisan, *tradícióktól irányított* emberek.

Az átmeneti népességnövekedéssel jellemezhető társadalom konformitását az bizonyítja, hogy már általában gyermekkorukban a célok egész sorát magukévá tették. Ezt belülről irányított társadalomnak és az embereket *belülről irányított*aknak nevezzük

A kezdeti népességcsökkenés fázisában olyan társadalmi karakter kialakulása tapasztalható, amelynek a konformitását az biztosítja, hogy általában érzékenyek mások elvárásaival szemben. Ezek a kívülről irányítottak és a társadalom pedig *kívülről irányított*.

Tradícióktól irányítottság:

Az egyén megtanulja, hogy nem újításokat, hanem alkalmazkodást várnak tőle. Az egyént a csoport tagjaihoz jól meghatározott funkcionális viszony fűzi.

Belülről irányítottság:

Olyan új karakterstruktúrára van szükség, amely képes arra, hogy a társadalmi szervezetben bekövetkező gyors változásokhoz alkalmazkodjék.

Minden belülről irányítottságon alapuló társadalomban az emberek a legkülönbözőbb célkitűzések - pénz, tulajdon, hatalom, tudás, hírnév, jóság - között választhatnak, valójában ezek a célkitűzések ideológiailag egymással összekapcsolódnak és ha valaki már egyszer döntött, választása viszonylag állandó marad egész életében.

A belülről irányított ember képes arra, hogy egyensúlyt teremtsen életcélja és a külvilág hatásai között.

Kívülről irányítottság:

Centralizált és bürokratizált társadalomban - az iparosodás következtében gyorsított - kapcsolata összeszorított és felkavart.

¹ The Lonely Crowd 1961. (1947-1948)

Új feltételek között már kevésbé van szükség a belülről irányított típusok vállalkozó szellemére, s már nem az anyagi környezet jelenti az egyre fokozódó mértékű problémát, hanem a többi ember.

Az oktatás, a szabadidő és a szolgáltatások a tömeghírközlés által sugárzott szavak és képek fokozott fogyasztásával járnak együtt.

Az emberek egyre inkább a tömeghírközlés csatornáin keresztül tartják fenn a környező világgal és egymással a kapcsolatot.

A belülről irányított viszont a szavak áradatát inkább rendszerezi és moralizál fölöttük.

Fellazulnak a fegyelem régi formái, a gyerekek inkább a kortárs-csoportokban találnak helyet maguknak, nyomást gyakorolnak rájuk, e mellett az iskola és a tömegkultúra eszközei is.

Szigorú viselkedési konformitást igényel, de nem magának az előírt viselkedésszabályoknak a nyomása révén, mint a tradíciótól irányított karakternél, hanem inkább a mások kívánságai és cselekvése iránti érzékenység következtében.

Szülői szerepek

Tradíciótól irányított társadalomban:

A gyerek korán érett lehet a felnőtt szerepre. A felnőtt szerepek jóformán nemzedékről nemzedékre változtatlanok. Viszonylag kevés komplex tanulás szükséges az elsajátításhoz. A társadalmi mobilitás kicsiny. A szülők arra nevelik a gyerekeket, hogy őket kövessék, nem pedig arra, hogy a hierarchiában feljebb jussanak.

A karakteralakítás legfőbb intézménye a *kiterjedt család*, ahol az egész felnőtt csoport példát mutat, nem csak a szülők.

Belülről irányított időszakban:

A lehetőségek és a kívánságok nagyobb horizontja olyan karaktert követel meg, amely általánosabb és absztraktabb célokat is tud követni. A gyermeket a benne felkeltett *belső hajtóerő* arra irányítja, hogy ideáljainak megfelelően éljen. A karaktert és a viselkedést külön tudja választani, hiszen individuum.

Kívülről irányított időszakban:

Kevésbé függ, hogy ki mit és hogyan csinál, hanem inkább az a lényeg, hogy mások mit gondolnak róla, és hogy valaki mennyi ügyességet tanúsít mások kezelésében és milyen könnyű őt magát is kezelni.

A szülők már nem tudnak gyermekeiknek világos képet rajzolni az énről és a társadalomról, hogy mi a legjobb, ezt már nem a szülők, hanem a *tömegkultúra*, az *iskola* és a *kortárs csoportok* jelzik felé.

A tradíciótól irányított gyermek megnyeri a szüleit, a belülről irányított gyermek vagy harcol a szülei ellen, vagy megalázkodik előttük, a kívülről irányított gyermek pedig manipulálja őket, mint ahogy őt is manipulálják szülei.

Az anya legnagyobb gondja általában a szabadidő felhasználása, - a ház rendben tartása és a gyermekek nevelése, ezért gyakran csak önigazolás és menedék.

A szülői szerep a belülről irányított típusú társadalomhoz képest nagymértékben veszít jelentőségéből.

A tanár szerepe a progresszív nevelés kezdeteiben a gyermek egyéniségének a fejlesztése, az intellektuális adottságok mellett a gyermek személyiségének más összetevőit is figyelemmel kísérni. Aztán a modern iskola tanárának arra van szüksége, hogy elnyerje minden gyermek együttműködését, hiszen ezzel bizonyíthatja be saját magának is, hogy jó munkát végez. Érzelmi energiáit a csoportkapcsolatok területére koncentrálja. A régi fegyelmezési eszközök nem állnak a rendelkezésére, de amúgy is azt tanulta, hogy a gyermek rossz viselkedése az ő rossz munkájának a jele.

Az iskola maga továbbra is - akárcsak a megelőző korszakokban - a fantázia rombolását szolgáló intézmények egyike marad. A fantázia a legtöbb gyermekben a serdülőkorban apad ki. Ami ezután fennmarad sem nem művészi erő, sem nem művészi fantázia, hanem az érdeklődés és az ízlés átlagossá válása.

Míg a belülről irányított gyerek az írásait és rajzait esetleg a párnája alá rejtette - addig a kívülről irányított gyerek a csoportban olvassa fel elbeszéléseit és a falra akasztja a rajzait. Ezek a gyerekek már az iskolában megtanulják azt, hogy a csoport problémája nem annyira az, hogy mit produkál, hanem inkább az, hogy milyenek a csoporton belüli kapcsolatok.

A kívülről irányított időszakban a szülők elveszítik a valaha vitán felül álló szerepüket. Ezt érezve aggódnak azért, hogy gyermekük sikereket érjen el a kortárs-csoportokban, legfőbb gondjuk tehát: a gyerek beilleszkedése.

Az emberek között a fogyasztói ízlés váltja fel az etikettet - nem a különböző korosztályok és a társadalmi rétegek tagjai között teremt kapcsolatot, hanem az osztályon és korcsoporton belüli ítéletalkotást szolgálja.

A kívülről irányított személy intenzíven érdeklődik „mások” pillanatnyi ízlése iránt. Ez az érdeklődés érthetetlen a tradíciótól és a belülről irányított gyermek számára. Pedig ez számára fontos, hiszen csak ebből a kölcsönös kapcsolatból tudhatja meg, vajon megfelelően működik-e.

Aki nem akar lemaradni, annak az új divatot gyakran magáévá kell tennie, ha nem akar a másoktól való különbözőség bűnébe esni, akkor különböznie kell a tegnapi saját magától.

Míg az etikett falakat emelt az emberek között, addig a fogyasztói ízlés társadalmiasított cseréje megköveteli, hogy a magánszférát feladják, vagy elrejtsek.

A kulturális tárgynak alig van egyéni, vagy személyes értéke, hiszen csak a másokhoz való kapcsolódás eszköze. Nem célra irányultság, hanem a kívülről irányítottság tartja a fogyasztás korlátain belül az egyént. A felnőttek és a gyerekek fogyasztása ma csak a fogyasztás tárgyában különbözik. A gyerek gyorsan megtanulja, hogy bármit fogyaszt, annak mindig van értelme, ill. kell is, hogy legyen, ezt tudatosítják benne. Az a legjobb, amit mások is annak tartanak, vagy amit valamelyik kortársa meggyőzően hitelesít. Az a legnépszerűbb termék, amit a legnépszerűbbek használnak.

A 13-19 évesek azok, akik újra ösztönzik a felnőtteket, és nem fordítva.

A tömegkommunikáció elősegítette hogy az újonnan individualizált ember közelebb kerüljön az újonnan formálódó társáshoz.

A tradíció által irányított középkorban a gyermekeket arra nevelik, - vagy inkább nem térítik el attól, - hogy megértse a dolgok szimbolikus jelentését. Ezzel szemben a belülről irányított ember a maga számára a realizmus olyan stílusát alkotja meg, ahol nincs helye a szimbolizmusnak.

A belülről irányított gyermek arra törekszik, hogy olvasmányai alapján formálja karakterét. Megszűnik az a bizalmas viszony, ami a tradíciótól irányított társadalomban az elbeszélt legendák világában kialakulhatott.

Itt a nevelés nem a személyiségéhez igazodik.

A tradíciótól irányított embernek nemcsak életszínvonala tradicionális, hanem az is, hogy meddig és milyen intenzitással dolgozik. A belülről irányított ember kész arra, hogy sokat dolgozzon, szabadidőre és pihenésre kevés időt szánjon. A belülről irányított embert lehet „hajtani”, mert hajlamos arra, hogy saját magát „hajtsa”.

A tömeghírközlés arra ösztönzi a gyermeket, hogy úgy nézze a világot, ahogy azt a „gyermek”- pontosabban mint a másik gyermek látja. A tömeghírközlés eszközeivel ideáltípusokat alakított ki a fiataloknak.

A belülről irányított korszak jellegzetes alakja a magános olvasó. Ma azonban a gyermekek szinte minden tevékenysége csoportos.

A belülről irányított életforma:

A munka keménységét gyakran a szabadidő szentimentalizmusa ellensúlyozza. A belülről irányított ember biztonsága szempontjából rendkívül fontos az a tény, hogy egész érdeklődési köre elkülönül nemcsak a munkától, hanem mindazoktól a társadalmi problémáktól is, melyek egyébként lekötik. Szórakozásukkor megszabadulnak attól, hogy saját magukra valamiféle realitással kelljen gondolniuk. A belülről irányítottság egyik lényeges vonása, hogy védi az egyént másokkal szemben, de olyan áron, hogy védtelen marad saját magával szemben. Állandóan uralkodnia kell saját maga felett, úgy érzi, hogy ha nem lenne szakadatlanul éber, akkor elveszne. Karaktere látszólagos stabilitása ellenére mégsem annyira stabil. Ha a célok túlzottan nagy követelményeket támasztanak vele szemben, akkor kortársainak az elismerése sem hallgattatja el benne az alkalmatlanság érzetét. Csak sajátmagában talál igazolást, tehát míg más emberek nem védhetik meg az önkritikától, addig az önkritika megóvja mások kritikáitól. A belülről irányított ember általában szükségét érzi annak, hogy lehetőleg minden forrást felhasználjon tudatos tevékenységének minden területén. Ebben az értelemben is hivatása áll élete középpontjában.

A kívülről irányított ember számára ezzel szemben nem a hivatása, hanem más emberek adnak életének értelmet. Mind a munkára, mind a szórakozásra úgy tekint, mint emberek által végzett tevékenységekre. Munkájuk során nemcsak arra törekednek, hogy a vitakérdésben saját álláspontjuk győzedelmeskedjen, hanem legalább ennyire fontosnak tartják azt is, hogy elnyerjék partnereik szimpátiáját. A szakmai ismeretek ebből a szempontból kevésbé fontosak, mint a manipulációs készség.

A végbemenő változást sokszor az idősebb, inkább belülről irányított és a fiatalabb, inkább kívülről irányított nemzedék közötti konfliktusokban érezzük.

A másik jelenség: aki sikeres a szakmájában, azt kiemelik onnan. A sikeres riporterből szerkesztő, az orvosból kórházigazgató, tanárból tanszékvezető, cégvezetőből pedig a konzern elnöke lesz. Mindannyiuknak el kell hagyniuk eredeti szakmájukat és meg kell válniuk szakmai társaiktól is. Egyre kevesebbet foglalkoznak dolgokkal, s egyre többet emberekkel. Új tulajdonságokra kell szert tenniük, mindenekelőtt meg kell tanulniuk, hogy miként kell az emberekkel bánni, és el kell felejteniük - vagy legalább is háttérbe kell szorítaniuk - a régi szakmai ismereteiket. Az értelmiségiek manapság úgy sodródnak a menedzseri rétegekbe, ahogy korábban a kisiparosok a proletariátusba süllyedtek.

A kívülről irányított életforma:

A kívülről irányított ember feladja a belülről irányítottságra jellemző törekvést, vagyis nem igyekszik minden helyzetben egyformán mutatkozni és a különböző partnerekkel szemben titokban különböző szerepet játszik. A kívülről irányított ember az élethez való viszonyában, ill. a szexben is, mindig valamiféle minőségi elemet keres, amit semmiképpen nem akar elmulasztani.

A régebbi keretekből olyan új, amorfabb struktúra emelkedik ki, amelyben a vélemény irányítása sokkal nagyobb szerepet játszik és amelyben az „intelligencián” alapuló hierarchia kezdi felváltani a vagyionon és foglalkozáson nyugvó tradicionális hierarchiát.

A gyermeknek már egészen korán meg kell tanulnia a tömegkultúra eszközeiből, hogy milyen módszerekkel találhat irányítást élete számára, valamint, hogy ennek során milyen trükköket, műfogásokat alkalmazhat.

A belülről irányított embernek kevés a szabadideje, ha van is kevés a szórakozása, az is inkább önigazolás, hiszen életében nincsenek „üres járatok”, ezért szabadideje is túlterhelt, feszültségekkel teli. A kívülről irányított embernél viszont úgy tűnik, hogy alig érdekli, ha valamit elveszteget, elfecsérel, de mégis szinte nem tartja többre önmagát autójánál vagy házánál, amelyeket ugyancsak karban kell tartani, hogy eladható állapotban maradjanak.

A kívülről irányított, jól értesült ember főleg azért politizál, hogy a csoporthoz való tartozását demonstrálja. A politizálással társadalmi szerepet játszik, közben még jól is szórakozik, és érdekes emberekkel is találkozik.

A politika

A politika a fogyasztói magatartásformák hatása alá került, olyan területté vált, ahol sokszor fontosabb, hogy hogyan csinálnak valamit, mint hogy egyáltalán mit csinálnak. A kívülről irányított ember nagyobb súlyt helyez az eszközökre, mint a belülről irányított ember, akinek fontosabbak a célok.

Mivel a tömegkultúra lényegileg a fogyasztásra tanít, ezért arra neveli a kívülről irányított embert, hogy „fogyassza” a politikát, s úgy tekintsen a politikára, mint fogyasztási javakra. A tömegkultúra eszközei éppen azért, mert rendkívül érzékenyen reagálnak minden velük szembeni nyomásra, érdekelték a közönség toleranciára való nevelésében. A tömegkultúra eszközei a politikai mutatóvány vásári kikiáltójának a szerepét töltik be. Megtálaták a közönyösség és az apátia veszélyét leküzdő csodaszert, a csillogást.

A kívülről irányított emberek nem úgy védekeznek a politikai méltatlanság ellen, hogy morális ellenérveket sorakoztatnak fel, hanem úgy, hogy a kulisszák mögött különböző manipulációkba kezdenek. Amíg a felháborodók túlságosan sokat várnak a politikától, addig a toleránsak túlságosan is keveset.

A mai politikai vezetők nem tartják magukat olyan vezetőknek, akik morális szempontok érvényesítését valósíthatnák meg.

A *vétő-csoport* a régebbi, már eltűnően lévő, szélsőséges értelemben vett vezetők és vezetettek közötti „ütközőt” jelenti. A vétő-csoportok pusztá léte miatt előálló helyzet és az általuk a politikai vezetéssel szemben támasztott követelések elősegítik a kívülről irányítottságra jellemző tolerancia kialakulását, és meggyorsítják a belülről irányított felháborodók visszahúzóását.

A hatalom messzemenően az emberek közötti kapcsolatokon és az azokkal összefüggő elvárásokon és magatartásokon alapul.

A belülről irányított ember - ha politizál - a politikához vagy moralitásán, vagy jól megfogalmazott érdekein keresztül kapcsolódik. Politikai döntései meghatározott politikai elvek melletti állásfoglalását tükrözik.

Ezzel szemben a kívülről irányított ember - ha politizál - a politika világához, mint vétő-csoporttag kapcsolódik. A csoportra bízza, hogy érdekeit képviselje és politikailag csak olyankor aktivizálódik, ha elvárják tőle. Általában toleráns mások véleményével szemben.

A belülről irányított politikai moralizáló értékrendszerét mereven alkalmazza, míg a kívülről irányított jól értesült viszont képtelen egységes rendszerben látni a beállítottságát.

A kívülről irányított ember nem törekszik hatalomra, hanem minimális célja az alkalmazkodás. Arra törekszik, hogy karaktere olyan legyen, mint amelyet elvárnak tőle. Ha nem sikerül alkalmazkodnia, akkor anómiássá válik. A kívülről irányított ember maximális célja, hogy autonóm legyen.

A beilleszkedők tipikusan tradíciótól irányítottak, belülről irányítottak vagy kívülről irányítottak - mindazok tehát, akik karakterstruktúrájukban megfelelnek a társadalmuk által velük szemben támasztott követelményeknek, s a lehető legkisebben tükrözik a társadalmukat vagy a társadalmon belüli osztályukat. A beilleszkedő ember magatartásával nem egyezők minden társadalomban anómiások, vagy autonómok.

Anómiás az, aki nem illeszkedik be, az autonóm pedig képes teljesíteni a viselkedési normákat, de szabadon választ, hogy teljesíti-e azokat, vagy sem. Az anómiás nem rendelkezik ilyen képességekkel.

Az az ember, akinek karaktere saját korának és országának megfelelő, akkor is beilleszkedett, ha követ el hibákat és eltér attól, amit elvárnak tőle.

Az anómiások közé mindig kerülnek olyanok is, akik valamikor képesek voltak alkalmazkodni, de most egy új, feltörekvő típus félrenyomta őket.

A kívülről irányítottság előretörése anómiába sodorhatja a belülről irányított, vagy a tradíciótól irányított típusokat. A túlságosan beilleszkedők is lehetnek anómiások.

Ez a *3 egyetemes típus* (a beilleszkedő, az anómiás és az autonóm) *3 történelmi típusunkhoz* (tradíciótól-, belülről-, és kívülről irányított) hasonlóan a *Max Weber-i* értelemben vett „*ideáltípus*”.

Minden ember besorolható ezen típusok közé, azonban senki sem jellemezhető teljes mértékben ezekkel a fogalmakkal.

A tradíciótól irányított társadalomban az emberek egyáltalán nem gondoltak arra, hogy megváltoztassák karakterüket vagy szerepüket. Ők még akkor is ragaszkodnak a megszokott formához, amikor ráébrednek cselekvésük feltételelességére. Ha a belülről irányítotttság terjedésével felismerik azt, hogy nekik saját egyéni sorsuk van, amelyet nem határoznak meg egyértelműen életük ökológiai feltételei, akkor egyszeriben valami radikálisan új következik be, mind a személyiség fejlődésében, mind a társadalom történetében.

A technológiának és a szabadidőnek az összekapcsolódása elősegíti azt, hogy az emberek megismerkedjenek másfajta történelmi megoldásokkal is - vagyis a fejlődés következtében az emberek nem csupán több termékhez és több tapasztalathoz jutnak, hanem ezen túlmenően többféle modell között válogathatnak mind személyiségüket, mind társadalmukat illetően.

A technika további fejlődésével és a fogyasztás előtérbe kerülésével már nem arról van szó, hogy valaki egyik osztályból felemelkedik egy másikba, hogy valaki az egyik, vagy a másik oldalhoz - a kizsákmányolókhöz vagy a kizsákmányoltakhoz - csatlakozik-e, hanem inkább arról, hogy az életformája és karaktere a középosztályon belül változhat meg.

Az autonóm ember a társadalmi és politikai tekintélyt mindig csak feltételesen fogadja el: bár másokkal együttműködik, mégis mindig fenntartja jogát arra, hogy saját maga döntsön.

Amint kezdjük jobban megérteni társadalmunkat, lehetőség nyílik arra is, hogy növeljük az alternatívák számát, s így még több teret biztosítunk az autonómiának.

Az autonómiára, az alkotó feladatokban való aktív részvétel emberi szükségletére épített személyes *produktív orientációra*² való törekvés ma sürgetőbbé vált.

A kívülről irányított embert mind jelleme, mind intézményei potenciálisan rugalmasabbá teszik. A kívülről irányítotttság korszakában a fokozott önismeret az autonóm ember legfőbb jellemzője. A belülről irányított ember tudatosabb, mint a tradíciótól irányított elődje, a kívülről irányított még tudatosabb, és a tudatosabb korban kialakult autonóm ember csak úgy válhat szabaddá, ha az önismerete még magasabb fokon áll.

Ma a kívülről irányítotttság és a belülről irányítotttság vetélkedése folyik, de már jelentkezik az új ellentét a kívülről irányított kényszerű beilleszkedők és az autonómiára törekvők között.

Könyvajánlat

Aaron T. Beck: A gyűlölet fogságában

A harag, az ellenségeskedés és az erőszak alapjai gondolkodásunkban
Háttér, Bp. 2000.

Nemcsak másokkal, velünk is előfordult már, hogy valahonnan a tudatunk legmélyéről vad, elemi erejű düh tört elő, hogy jelentéktelen ok miatt, sőt anélkül ölni tudtunk volna. Az ősi idők örökségeként sokszor voltunk már bebörtönözve az irracionális gyűlölködés rácsai mögé, ahonnan semmivel sem könnyebb menekülni, mint egy igazi börtönből.

Ez a világhírű könyv arra tesz kísérletet, hogy kinyomozza a megfoghatatlan gyűlölet okát, megpróbáljon segíteni rajtunk, akik egyszerre vagyunk mások lelkének potenciónalis gyilkosai és ugyanakkor szerencsétlen áldozatok is.

Terry Eagleton: A fenomenológiától a pszichoanalízisig

Helikon, Bp. 2000.

Izgalmas és polemikus könyv Szili József fordításában az angol irodalomelmélet leghíresebb alakjának, Terry Eagletonnak mára klasszikussá vált *Literary Theory* című könyve. Nem egy, az irodalom elméleteit egyszerűen ismertető, "elmesélő", unalmas tankönyvről van szó. Eagleton először is nagyon könnyedén és bátran ír a különböző elméletekről, olyan nyelven, melyet bármelyik művelt polgár vagy érdeklődő viszonylag könnyedén megérthet. Olyan könyv, melyben az elvont gondolati rendszerek a mindennapi tapasztalatainkkal kerülnek

² Erich Fromm a „produktív orientáció” kifejezést az olyan típusra alkalmazta, aki az interperszonális kapcsolataiban szereteten keresztül teremt kapcsolatot, illetve az alkotó munka meghatározza a viszonyát a világhoz.

kapcsolatba azoknak a példának a révén, melyekkel a szerző megvilágítja észrevételeit. A kiváló stílusérzéklet sem lehet elvenni tőle, könyve végig gördülékeny, szinte olvastatja magát. Mindezek, persze, jól illeszkednek abba a szerzői koncepcióba, mely egy olyan művet akart a kulturális élet piacára dobni, mely érvényre juttatja az elméleti gondolkodás kritikus oldalát, valamint segíti a fogyasztói társadalom manipuláló mechanizmusain való keresztüllátást. Eagleton az elméletben olyan ideológiai fegyvert lát, mely ha mások írják, mi pedig egyszerűen elfogadjuk, akkor a manipuláció szerves része, ugyanakkor ha ismerősek vagyunk vele, akkor segít a minket körülvevő, gyakran természetesnek vett, a kapitalista társadalom lényegi részét alkotó befolyásoló, nevelő rendszerek kikezdésében. Más szóval az elméletnek alapvető szerepe van abban, hogy ne váljunk a nagy termelő-fogyasztó gépezet tudatlan és kihasznált alkatrészeivé.

Eagleton könyve - ha olyan kritikai távolságból olvassuk, mint ő olvas másokat - tanulságos, sőt néha kifejezetten szórakoztató olvasmány, a nemzetközi elméleti gondolkodásnak pedig kétségtelenül egyik referenciaértékű alapszövege.³

Tokaj a világirodalomban

Tanulmányok és művek

Felsőmagyarország, Miskolc 2000.

A kötet azon szépirodalmi írások gyűjteményét nyújtja, amelyek Tokajt, s a tokajit ismertetik, hírelik. Egyedülálló újdonsága az egyes nemzeti irodalmak kiváló szakértőinek tanulmányai, esszéi, amelyekben feldolgozzák a tokaji világirodalmi karrierjének egy-egy fontosabb vonatkozásait. A kötetben ismert és (számunkra) ismeretlen külhoni nagyságok írnak a hegyről és a borról. A szép kivitelű könyvet rajzok és metszetek díszítik. Igazi ajándékozásra való könyv!

Vita Zsigmond: Erdélyi sétáló

Szerkesztette: Kozma Mária (Bibliotheca Transsylvanica)

Pallas-Akadémia, Harghita 2000.

Vita Zsigmond, az 1997-ben elhunyt kitűnő irodalom- és művelődéstörténész gazdag hagyatékából állt össze ez a kötet, amely a 18-19. századi Erdély művelődési életéről szólnak. A széles és színes tematika összetevőinek - neves erdélyi utazók (*Kőrösi Csoma Sándor, Zeyk János, Benkő Ferenc*); magyar hírességek utazásai

Erdélyben (*Móricz Zsigmond, Liszt Ferenc, Jókai Mór*); a 18-19. századi Nagyenyed és Borszék leírása; az erdélyi bortermelés története és a többi tanulmány - közös vonása az utazás és az erdélyi táj, amelyet a "sétáló" bebarangolhat, nemcsak térben, hanem időben is, miközben bepillant ebbe a sajtóságos erdélyi szellemtörténetbe.

Drogcsapda

Szerkesztette: Szomor Katalin

Paginarum, Bp. 2000.

A könyv szerzői több év óta nemzetközi tapasztalatok birtokában is hivatásszerűen végeznek munkát a hazai drog megelőzési programok készítésében. A könyv kifejezett célja és ennek megfelelő megírás módja is, hogy a családok, a drog által veszélyeztetettek környezete számára olyan hathatós segítséget adjon, amely az egyébként titkolt fogyasztás időbeni felismerésére és a felismerést követően a további káros folyamatok megállítására cselekvési programot, a lehetséges megoldásokhoz hozzájárulást adjanak.

Popper Péter: Színes pokol

Saxum, Bp. 2000.

A Saxum Kiadó tavaly óta Popper Péter szerkesztésében egy új sorozatot indított el: "Az élet dolgai" címmel. A sorozat célja, hogy pszichológiai tárgyú témákat közérthetően, tömören és olvasmányosan tárjon a laikus olvasók elé. A legújabb kötetükről az alábbiakat közli a kiadó:

³ Kalmár György ajánlata

Ez a kötet a színészeiről, a színészeiről, a színész és a "civil" szerelméről, a színházról, mint pszichológiai műhelyről, a komédiáról és a varázslóról, az átváltozások titkáról szól. Olvasmányos, könnyed stílusban megírt művészetpszichológiai dolgozat a színház - nemcsak - elkötelezettjeinek.

Ez a tanulmány már korábban többször is megjelent; a 80-as évek egyik sikerkönyvének számított.

Bácskai Júlia: Együttélődsi

Korona, Bp. 1999.

Ez a rutinosan megírt könyv igen olvasmányosan, tréfásan csipkelődve közvetíti a szexuális kultúra bizonyos elemeit az olvasókhöz. Előszavát a népszerű *Verebes István* írta, s a könyv minden fejezetére, alcíme végén ő és még néhányan (pl. Kaló Flórián, Demjén Ferenc, Alföldi Róbert) kommentálják a leírtakat.

A könyv fő erénye, hogy tele van érdekes (kicsit pletyka-szerű) történetekkel és *Szykszián Vanda* színes rajzaival. Szemlélete liberális és kissé szarkasztikus, játékos felfogást tükröz. A könyv 4 fő részéből az első háromnak címében is a játék dominál: "Játékos társaink", "Társ és játék", "Társas játék". A negyedik rész címe: "Megtörténetek" - ami a könyv címével együtt a játékos szövegek kedvelésére utal.

Az első részben ilyen alcímeket találunk például: "A nő szerető", "Szexo Mortale", "Hétfejű sárkány, melynek neve: féltékenység", vagy "Magamnak szültem - anyák apa nélkül". A második rész néhány érdekesebb alcíme: "A szex és a szavak", "Leszbosz", "ORRgazmus", "Lefeküdtem a férjeddél" és "Ha a paplan mesélni tudna". A harmadik rész ugyancsak fontos pszichoszexuális témákat vet fel; például: "A szerelem áldozatai", "Szomorú szex" vagy "Önbeteljesítő jóslat". S itt van egy "Szexterápia" c. rész, amely három esetet mutat be, akikkel a szerző foglalkozott (de félig sikertelenül). A negyedik részben is érdekes történeteket olvashatunk például az első szerelemről vagy a nagy korkülönbségről.⁴

Füst Milán: A feleségem története - Störr kapitány feljegyzései

Fekete Sas, Bp. 2000.

Füst Milán irodalmunk egyik legérdekesebb, legtutózkodatosabb egyénisége, alakja köré már életében is sok legenda szövődött. 1888-ban született, polgári családban. Nagy műveltsége műveiből is kisugárzik. Visszavonultan, csak a művészetek és gondolatok világában élt. Évekig képes volt írásait finomítani, átírni, egyes részeket újrafogalmazni; de ha továbbra is elégedetlen maradt, akkor pedig nem sajnálta ezeket az írásait megsemmisíteni. Életében olvasótábora kicsi volt, de az irodalmi életre a kisugárzása számos helyen kimutatható, s a következő periódus alkotóinak méltán az egyik példaképe lett.

Prózáját nehezen lehet másokhoz hasonlítani; van, aki úgy jellemzi, hogy *Kafka* és *Musil* között helyezkedik el.

Füst Milán remekműve egy látszólag szokványos féltékenységi történet mennyei magasságait és pokoli mélységeit mutatja be. 1942-ben, a megjelenésekor szinte visszhangtalan írásmű az 1957-es kiadást követően indult hódító útjára, miután 1958-ban franciául is megjelent, előterjesztették Nobel-díjra, s számtalan nyelvre lefordították. A közeljövőben film is készül a könyvből; rendezője *Enyedi Ildikó* lesz.

⁴ Dr. Szilágyi Vilmos ajánlata (Magyar Szexológiai Szemle, 2000/2.)

Idézetek

A költészetben csak egy igazi metafizikai elemet ismerek: a nyelvet; ahogy a zenében csak a hangot, a képzőművészetben csak a színt, vonalat és felületet, vagyis a legfizikaibb egyúttal a legmetafizikaibb is.⁵

Meggyőződésem, hogy a jó mű minden tekintetben érték, még abban is, hogy a villamosok valamikor gyorsabban mennek majd.⁶

Csínján bánj a boldogsággal! Csak kölcsönbe kaptad.⁷

Látni akarni kell, de ennyi sem elég, még el is kell viselni azt, amit látunk.⁸

...az embernek érzelmekre is szüksége van, mert gyengédség és szeretet nélkül az élet csupán afféle lélektelen... gépezet.⁹

Más dolog képzelettel kezelni a tényeket, s képzelődni a tényekről.¹⁰

Jó életre vezet az olyan tevékenység, amely egyetlen folyamatba fogja össze és egyöntetűvé teszi a még ellentétesnek is tűnő sokféleséget.¹¹

Meg kell hagyni, az értelmiségiek közt is akad okos ember, ez tagadhatatlan.¹²

Aki sokat győz, az egyszer vesz.¹³

Alighogy valódi nevükön nevezzük a dolgokat, máris szétfoszlik veszedelmes varázsuk.¹⁴

A kétely nem a hit ellenlábasa, a hit alkotórésze.¹⁵

infó II. évfolyam, 11. szám.

Lezárva: 2000. október 4-én, Debrecen.

© Rénes László ®

⁵ Weöres Sándor

⁶ Illyés Gyula

⁷ Pam Brown

⁸ Ansel Éva

⁹ Victor Hugo

¹⁰ John Burroughs

¹¹ John Cage

¹² Mihail Bulgakov

¹³ Tamási Áron

¹⁴ Elias Canetti

¹⁵ Paul Johannes Tillich